

יהודה ולוי – מלך ובוהן

בני לוי: ויאמר להם כה אמר ה' אלוהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרבו: ויעשו בני לוי כדבר משה ויפל מן העם ביום ההוא פשלת אלפי איש: ויאמר משה מלאו ידכם היום לה' כי איש בכנו ובאחיו ולתת עליכם היום כרקה (שמות ל"ב, יט, כה-כט).

6. וללוי אמר תמיד ואוריד לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה: האמר לאביו ולאמו לא ראתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו: יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל ושימו קטורה באפך וכליל על מזבחתך: ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה מחן מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומנו (דברים ל"ג, ח-יא).

7. נזהרים אנו משכרון והפרזה, אפילו מהדברים היותר נשגבים ונעלים. הצדק הוא נר לרגלנו, ואנחנו קוראים במקרא קודש: 'אל תהי צדיק הרבה'. החכמה היא אור חיינו, ואנחנו אומרים: 'אל תתחכם יותר'. 'אכול דבש הרבות לא טוב', זהו הכלל המקיף את כל חוג חיי עם עולם. מעולם לא נתמכר לאידאה פרטית אחת במדה זו, עד שנהיה טובעים במצולותיה עד לבלי יכולת לתן לנו קצב ומדה להרחבת ממשלתה (איגרות הרא"ה א, עמ' רה).

8. ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו - תיבת 'שני' מיותר, ובנדב ואביהוא כתיב 'ויקחו בני אהרן נדב' וכו'. ובא ללמדנו דאף על גב שנתאחדו בכעס גדול להחריב עיר ומלוואה, וגם התאחדו להביא עצמם לידי סכנה עצומה, מכל מקום היו שנים... היינו ששונים היו בדעת המבעיר את האש הזה: אחד בא בדעת אנושי המקנא לכבוד בית אביו, המביא לאש כזה והוא אש זרה כידוע; ואחד בא בדעת קנאת ה' בלי שום פנייה ורצון היא אש שלהבת יה, ומכל מקום גם מאש כזה גם כן יש להיזהר הרבה לכוון המקום והזמן, ובלא זה היא מקלקלת הרבה. ויעקב אבינו פירש בתוכחתו שתי הדעות שהיה בזה, ולא הסכים גם לאש המעולה, כאשר יבואר בפרשת ויחי (העמק דבר, בראשית ל"ד, כה).

9. וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב: ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן: ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל: ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והזקע אותם לה' נגד השמש

1. ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו על העיר בטח ויהרגו כל זכר: ואת חמור ואת שקם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה מבית שקם ויצאו: בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר אשר טמאו אחותם: את צאנם ואת בקרם ואת חמריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו: ואת כל חילם ואת כל טפם ואת נשיהם שבו ויבזו ואת כל אשר בבית: ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להכאישיני בישב הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי: ויאמרו הכזונה יעשה את אחותנו (בראשית ל"ד, כה-לא).

2. שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם: בסדס אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבדי כי באפם הרגו איש ובכצנם עקרו שור: ארוור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל (בראשית מ"ט, ה-ז).

3. אחלקם ביעקב... אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים. ושבטו של לוי עשאו מחזור על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד (רש"י שם).

4. שלא היה אדם מקריב אלא הבכורות. וכיון שעשו ישראל אותו המעשה, אמרו - יבאו הבכורות ויקריבו קרבנות לפניו, שנאמר: (שמות לב ו) 'וישכימו ממחרת ויעלו עולות ויגישו שלמים'; אמר להם האלוהים - אני נתתי פרוקי לבכורות ועשיתי אותן גדולים בעולם, וכפרו בי ועמדו והקריבו לפני העגל; הרי אני מוציא את הבכורות ומכניס את בני לוי (במדבר רבה ד', ח).

5. ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלף מידו את הלחת וישבר אתם תחת הקר: ...ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל: ויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הנה כי הבאת עליי חטאה גדלה: ויאמר אהרן אל יחר אף אדני אתה ידעת את העם כי ברע הוא: ויאמרו לי עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: ואמר להם למי זהב התפרקו ויהנו לי ואשלקהו באש ויצא העגל הזה: וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם: ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ונאספו אליו כל

12. וזה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף למה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה: 'כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא', שנכתרו כלם בעון הזה. ואף על פי שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום.

ואפשר גם כן שהיה עליהם חטא במלכותם מפני שהיו כהנים ונצטוו: 'תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם' (במדבר י"ח, ז), ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה'.

וראיתי בירושלמי במסכת הוריות: 'אין מושחין מלכים כהנים, אמר רבי יהודה ענתוריא: על שם "לא יסור שבט מיהודה", אמר רבי חייא בר' אבא: "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל" (דברים י"ז, כ), מה כתיב בתריה "לא יהיה לכהנים הלויים" (דברים י"ח, א)'. הנה שנו בכאן שאין מושחין מלכים מן הכהנים בני אהרן (רמב"ן, בראשית מ"ט, י).

משה ואהרן - מלך וכוהן?

13. משה היה אומר: יקוב הדין את ההר. אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, שנאמר: 'תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון. [כי שפתי כהן ישמרו דעת...]' (מלאכי ב', ו-ז) (סנהדרין ו' ע"ב).

14. מנין שאהרן רודף שלום בישראל? שנאמר 'ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל', ובמשה הוא אומר 'ויבכו בני ישראל את משה'; ומפני מה בכו את אהרן שלשים כל בית ישראל, ומשה לא בכו אלא בני ישראל (= הגברים) ולא כל בית ישראל? שאהרן לא אמר לאיש ולא לאשה 'סרחת', אבל משה מפני שהוכיחם נאמר בו 'ויבכו בני ישראל את משה'. וכן הכתוב מפורש על ידי אהרן בקבלה (= בספרי הנביאים): 'בריתי היתה אתו החיים והשלום' (מלאכי ב', ה), שהיה רודף שלום בישראל (ספרא שמיני פרשה א).

וישב חרון אף ה' מישראל: ויאמר משה אל שפטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור: והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל והמה בכים פתח אהל מועד: וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו: ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקר את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל: ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף: וידבר ה' אל משה לאמר: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלוהיו ויכפר על בני ישראל: ושם איש ישראל המגפה אשר הקה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני (במדבר כ"ה, א-טו).

10. שמעון ולוי שניהם שתו בכוס אחד... משל לשנים שלוו מן המלך, אחד פרע למלך וחזר והלווה את המלך, ואחד לא דיו שלא פרע אלא חזר ולווה. כך שמעון ולוי שניהם לוו בשכס, כענין שנאמר: 'ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר'. לוי פרע מה שלווה במדבר, שנאמר: 'ויעמד משה בשער המחנה ויאמר כה אמר ה' שימו איש חרבו על ירכו ויעשו בני לוי כדבר ה', וחזר והלווה את המקום בשטים... שמעון לא דיו שלא פרע אלא חזר ולווה, שנאמר: 'ושם איש ישראל המוכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני' (סיפרי דברים פיסקא שט).

11. ובימים ההם קם מתתיה בן יוחנן בן שמעון, כוהן מבני יהויריב מירושלים, וישב במודיעין... ויבואו אנשי המלך אשר היו כופים את הכפירה אל מודיעין העיר, כדי שיעלו קורבנות... ויען מתתיה ויאמר בקול גדול... חלילה לנו לעזוב חוק ומשפטים; לא נשמע לדברי המלך לסור מעבודתנו ימין ושמאל. וכאשר סיים לדבר את הדברים האלה, ניגש איש יהודי לעיני כל להקריב על הבמה במודיעין כפקודת המלך. וירא מתתיה ויקנא ויזועו כליותיו ותעלה חמתו כמשפט, וירוך וישחטהו על הבמה... ויקנא מתתיה לתורה, כאשר עשה פנחס לזמרי בן סלוא. ויקרא מתתיה בעיר בקול גדול לאמור: כל המקנא לתורה והעומד בברית יצא אחרי. וינוסו הוא ובניו אל ההרים ויניחו את אשר להם בעיר (ספר מקבים א, פרק ב').

